

Eit lystprodukt

Knut Nedkvitne og Johannes Gjerdåker: Lind i norsk natur og tradisjon. Norsk Skogbruksmuseum. Særpublikasjon nr. 12. Elverum 1997. 164 s., illustr. Svartkvitt og fargar. Pris ikkje oppgjeven.

Atter har det kome ei ny bok i den vellukka serien «Treslagenes kulturhistorie» frå skogbruksmuseet vårt. Atter har dei to vossingane, realisten Nedkvitne og filologen Gjersåker, skrivne sine velforma bolkar. Alle kan glede seg til å bli kjent med denne fine publikasjonen.

Mykje forarbeid og skrivearbeid har det vore naudsynt å gjere for forfattarane. Dei har skaffa seg kunnige informantar frå alle kantar av landet – 67 personar er namngjevne i boka. Lista over brukt litteratur er fyldig og tyder på svært god dekning av prenta kjelder. Mange bilete er tekne spesielt for boka og har kome godt frå prenteprosessen. Eg har ikkje funne eit einaste bilete som ikkje burde vore med.

Her er nokre døme på tema i boka. Lind frå botanisk synsstad (25 sider), trenamnet lind i norske gardsnamn (16 s.), bruk av lindebast (30 s.), lind som gagnvyrke (22 s.), linda i norsk diktning (14 s.) Vi kan også lese om lindhonning, lindete, lind som vert for misteltein, lind som folkemat og dyrefôr, mikroskopisk bygnad av veden, truar og skikkar knytte til lind – og mykje meir. Vi har visseleg all grunn til å vere nøgde med å ha fått gledeleg mykje å lære av denne boka. Dei få misprentingane eg har sett er ikkje verd å nemne her. Ingen av dei er meningsforvirrande.

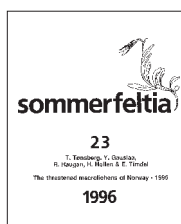
I ei så innhaldsrik bok som denne kune vel eit register ha vore på sin plass. Det er truleg ikkje laga fordi boka framme har fire tettprenta sider med innhaldsliste over alle kapitla i boka. Altså nærast eit fullt emneregister, som vil vere til god hjelp for meir nyfikne lesarar.

Eit gammalt latinsk ordtøke er *suaviter in modo, fortiter in re*. Om enn *suaviter* oftast blir omsett som *mild*, gjer vi ein liten vri her. Då blir den norske versjonen *Lind i forma, sterk i saka*. Det er nettopp kva boka er.

Anders Danielsen

Rødlista for makrolav og litt om rødlistar generelt

Tønsberg, T., Gauslaa, Y., Haugan, R., Holien, H. & Timdal, E. 1996. The threatened macrolichens of Norway - 1995. Sommerfeltia 23: 1-258.

I Norge har vi nå fått en fyldig norsk rødliste for makrolav som riktignok ennå ikke er gjort offisiell av Direktoratet for Naturforvaltning (DN). Den behandler utbredelse, trusler lav er utsatt for, viktige leveområder og forslag til forvaltning. Den gir også en kort innføring i hvilke arter Norge har et internasjonalt ansvar for.

Hoveddelen består av artsvisse presentasjoner med kort faktaopplisting om rødlistekategori, utbredelse i norsk og global målestokk, økologi, trusler, status i Norge og anbefalinger til forvaltningen. I lokalitetsoversikten finnes alle kjente lokaliteter med den informasjon som finnes på herbarieetiketten med unntak av evt. opplysninger om økologi, kjemi osv. For de fleste artene finnes ett (til tre) utbredelseskart. Arter med færre enn 5 kjente lokaliteter mangler kart.

Fire vedlegg supplerer det hele. Her presenteres arter som ble ekskludert fra tidligere rødliste (1992) og i sluttfasen av arbeidet, samt de viktigste lokalitetene for hver rødlistet art. Nyttig er en oversikt over viktige ikke-vernedede lokaliteter, samt en indeks for hver lokalitet sortert etter fylke og kommune.

Bakgrunnsarbeidet er grundig, en ser at mye ressurser er benyttet til å oppsøke tidligere kjente lokaliteter for å kontrollere status. I tillegg ble det funnet en rekke nye lokaliteter i 1990-åra, noe som viser at kunnskapen om utbredelsen av makrolav tross alt er mangelfulle.

Det dokumenteres i en oversikt hvilken tilbakegang artene har hatt. F. eks. har 69 % av lokaliteter funnet før 1990 for gullprikklav *Pseudocyphellaria crocata* gått tapt og hele 93 «gamle» lokaliteter ble undersøkt av totalt 158 kjente. Arten er nøkternt plassert i kategorien sårbar (V), noen vil kanskje hevde en streng plassering.

Forfatterne er ved flere anledninger forsiktige med å plassere arter i de mest kritiske kategoriene. Eksempelvis er kystblåfiltlav *Degelia atlantica* (V+), grå buktrinslav *Hypotrachyna laevigata* (R), sørlandslav *Melanelia laciniatula* (R), skorpefiltlav *Pannaria ignobilis* (V+), grådogglav *Physconia grisea* (R) og grå punktlav *Punctelia subreducta* (R) vurdert som hensynskrevende (V+) eller sjelden (R) til tross for at 50% eller flere av eldre reinventerte lokaliteter er gått tapt. Trenden for disse artene er tydelig negativ. Riktignok er flere av disse artene bare kjent fra noen få lokaliteter som betyr at situasjonen for disse artene kan være kritisk. I det minste bør ikke rødlistekategorien «sjelden» benyttes for arter som viser så stor tilbakegang som i disse tilfellene.

Ved å fastsette en arts truethet er det likevel riktig å være nøktern. Det er begrenset kunnskap for mange av artene. Økt kunnskap vil trolig føre til at mange nye lokaliteter blir funnet. En nøktern kategori plassering sikrer at arter ikke blir flyttet til en lavere truethetskategori hvorpå mange beslutningstagere og forvaltere kan få det inntrykk at man er i ferd med å forvalte biologisk mangfold bedre. Samtidig kan det vise seg at mange kjente lokaliteter har gått tapt.

En kort begrunnelse for hva som konkret menes med hver rødlistekategori savnes. Siden så mange gamle lokaliteter ble reinventert burde det ha vært mulig å beskrive de ulike kategoriene kvantitativt. Dette kunne ha vært en kombinasjon av antall kjente lokaliteter, andel tapte lokaliteter, størrelse på populasjonene, om de finnes innenfor/utenfor etablerte reservater osv. Kategorien «sjelden» kunne f. eks. vært definert som antall

kjente lokaliteter pr. arealenhet. Det er mulig at dette lå utenfor mandatet til forfatterne. Likevel ville noen forslag med en kort diskusjon være et konstruktivt innspill til Direktoratet for Naturforvaltning i senere rødlistearbeid.

Mitt inntrykk er at det hersker kaos i rødlistearbeidet i Norge. Når faggrupper får oppdrag å utarbeide rødlistes finnes ingen betingelser om f. eks. hvilket kategorisystem som skal benyttes. I fagrapportene benyttes ulike kategorisystemer. Noen benytter den DN presenterte i den offentlige rødlista av 1992, andre benytter IUCN-kategoriene, atter andre modifierer disse igjen. Det hele blir forvirrende, og arbeidet med å lage en ny offentlig rødliste blir på denne måten vanskeliggjort. DN burde ha nedsatt en faggruppe som utarbeidet felles rødlistekriterier uavhengig av organismegruppe som behandles. Samtidig burde også de som utarbeider rødlistene benytte eksisterende kategorisystem. Rødlista for lav benytter heldigvis det etablerte og godt kjente kategorisystemet som ble benyttet av DN i 1992.

Jeg har tidligere nevnt av rødlista kanskje er streng. I et østlandsperspektiv er den *svært* streng. Alle porelavene *Sticta*, flere arter i slektene glyelav *Collema*, filtlaver, *Fuscopannaria/Pannaria* og neverlav, *Lobaria* har vært og er trolig inne i en negativ utvikling, kanskje dramatisk for noen. De er utelatt fordi de er for vanlige på Vestlandet og i Trøndelag. Det er ikke usannsynlig at flere arter fortjener plass på rødlista, men dette er arbeidskrevende å dokumentere. En tilsynelatende vanlig art fortjener kanskje en plassering på rødlista om den er i sterk tilbakegang, i det minste som hensynskrevende (V+). Rødlista avslører her et behov for å utarbeide regionale rødlistes.

Mange av lokalitetene er presentert med 100 m nøyaktighet etter de topografiske kartenes rutenett. Derfor virker det slurvete å angi flere reinventerte og nye lokaliteter bare med 1 km-nøyaktighet. Det finnes ingen grunn til hevde at det var vanskelig å kartfeste lokaliteten nøyte. GPS (elektronisk verktøy som forteller deg hvor du er) koster i dag en slikk og ingenting i forhold til feltarbeidet som er lagt ned. Nøyaktig stedfesting er nødvendig for forvaltningen og ved reinventering.

Min erfaring fra undersøkelser på grunnlag av rapporten er at opplysninger fra økologifeltet fra herbarieetiketten savnes. Denne informasjonen gjør det enklere å gjenfinne en gammel lokalitet. Disse opplysningene burde ha vært med i stedet for å nevne inventørens navn to ganger for lokalitetene funnet i 1990-åra.

Jeg har hørt rykter om at enkelte har uttalt misnøye med de presise stedsangivelsene. Min erfaring og tro er at tilbakeholdelse av informasjon er en betydelig større trussel mot biologisk mangfold enn spredning av den. Uten dette vil rapporten være mindre anvendelig for forvaltningen, grunneiere, skogøkologigruppa Siste Sjanse, naturverngrupper og andre interesserte.

Jeg er fullstendig klar over at noen kan bruke dataene til å ødelegge verdifulle lokaliteter. Men konsekvensen kan likevel bli den samme om en grunneier ikke vet noe. I siste tilfelle vil f. eks. en skogeier ha en unnskyldning, fordi vedkommende ikke kjente til verdiene. Er det gitt god informasjon og grunneier likevel ødelegger lokaliteten vil det være dårlig reklame for næringa vedkommende representerer.

Rødlistene utarbeides for at de skal være et verktøy for forvaltningen. Adressatene må derfor i hovedsak være til alle som forvalter biologisk mangfold. Her er kommunene, stat og skogbruksnæringa de viktigste adressatene. I et slikt lys er det uheldig at rapporten er skrevet på engelsk i et vitenskapelig tidsskrift, og at artene presenteres uten norske navn. Slike terskler virker ekskluderende. I dag er de fleste rødlistene vanskelig tilgjengelig på flere måter. Fagrapportene er spredd på flere ulike serier/utgivere og/eller de er vanskelige å forstå. Svenskene gir ut alle slike publikasjoner gjennom institusjonen Artdatabanken som har ansvaret for å utarbeide rødlistene.

Hovedinntrykket er at rødlista for makrolav er vel gjennomført. Den burde være obligatorisk i en lavinteresserts bokhylle og hos aktuelle forvaltningsmyndigheter. Om nye grupper med lav blir behandlet med samme høye kvalitetsnivå får oppdragsgiveren mye igjen for investeringen. Rapporten er også tilgjengelig på Internett-adresse: <http://www.toyen.uio.no/botanisk/lavherb.htm>. Siden utgivelsen av rapporten er det funnet en rekke nye lokaliteter for rødlistede

arter. Ifølge førstekonservator Einar Timdal har Botanisk museum, Oslo, mottatt innsamlinger fra 200-300 nye lokaliteter. Alle nye funn blir fortløpende lagt inn på databasene til samlingene i Oslo og Bergen. Disse blir etter relativt kort tid tilgjengelig over Internett. Fortløpende dataregistrering vil forenkle arbeidet med en fremtidig revidering av rødlista.

Bjørn Petter Løfall

Andre blader

Noe du gjerne ville ha sett omtalt i denne spalta? Send et lite tips!

MÅL OG MAKT

Often, A. & Sæbø, S. 1996. Botanikaren Ivar Aasen. Mål og Makt 26: 3-13.

NATUREN

Heide, O. M. 1998. Blomstringsstrategi hos arktisk-alpine planter. Naturen 122 (1): 24-30.

OTTAR

Hele **Ottar nr. 2 for 1998** er et spesialnummer om medisinerplanter og etnobotanikk, med mange kjente navn fra botanikkmiljøet i Nord-Norge som forfattere.

SVENSK BOTANISK TIDSKRIFT

Karlsson, T. 1997. Förteckning över svenska kärlväxter. Svensk Botanisk Tidskrift 91 (5): 241-560. Hele hefte 5 i denne årgangen er en oppdatert sjekklister over samtlige karplantearter funnet i Sverige. Omfatter 8058 taksa.

RAPPORTER ETC.

Often, A. & Røseng, O. 1998. Plantelivet på Fornebuhalvøya med vekt på Oksenøya. I: Anon. u.å. Fornebu's unike natur – en dokumentasjon (med en presentasjon av KEF's miljøalternativ). Rapport. KEF (Komite for etterbruk av Fornebu). ISBN 82-994706-0-9.